

Национално бюро за контрол на СРС	
Рег. №	МК-256. Екз. № 1
дата	31.05.2018г.

ДОКЛАД
НА
НАЦИОНАЛНОТО БЮРО ЗА КОНТРОЛ НА
СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА
ЗА ИЗВЪРШЕНАТА ДЕЙНОСТ
ПРЕЗ 2017 г.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Използвани съкращения	3
I. Състав, финансово осигуряване, организация и направления на дейност на НБКСРС	4
II. Органи по чл. 13 ЗСРС	7
1. Искания.....	7
2. Материално-правни основания за използване на СРС.....	13
III. Органи по чл. 15 ЗСРС	14
1. Разрешения.....	15
2. Откази.....	16
IV. Органи по чл. 20 ЗСРС	19
1. Оперативни способи.....	20
V. Резултати от прилагането на СРС	21
1. Веществени доказателствени средства (ВДС).....	21
2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС.....	22
VI. Взаимодействие между държавни органи, свързано със СРС	23
VII. Защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС	25
1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС.....	25
2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКСРС.....	26
VIII. Изводи и предложения	27

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АП	Апелативна прокуратура
АС	Апелативен съд
АСпНС	Апелативен специализиран наказателен съд
АСпП	Апелативна специализирана прокуратура
ВДС	Веществени доказателствени средства
ВКП	Върховна касационна прокуратура
ВКС	Върховен касационен съд
ВоАП	Военно-апелативна прокуратура
ВоАС	Военно-апелативен съд
ВоОП	Военно-окръжна прокуратура
ВоС	Военен съд
ВСС	Висш съдебен съвет
ГДБОП	Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“
ГДГП	Главна дирекция „Гранична полиция“
ГДНП	Главна дирекция „Национална полиция“
Гр.д.	Гражданско дело
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДАР	Държавна агенция „Разузнаване“
ДАТО	Държавна агенция „Технически операции“
ДВС	Дирекция „Вътрешна сигурност“
ДКСИ	Държавна комисия по сигурността на информацията
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
ЗОДОВ	Закон за отговорността на държавата и общините за вреди
ЗСРС	Закон за специалните разузнавателни средства
ККССПИСРСДДЗЭС	Комисия за контрол на службите за сигурност, прилагането и използването на специалните разузнавателни средства и достъпа до данните по закона за електронните съобщения
МВР	Министерство на вътрешните работи
МО	Министър на отбраната
МП	Министър на правосъдието
НБКСРС, Бюрото, Националното бюро	Национално бюро за контрол на специалните разузнавателни средства
НИП	Национален институт на правосъдието
НК	Наказателен кодекс
НПК	Наказателно-процесуален кодекс
НС	Народно събрание
ОДМВР	Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ОП	Окръжна прокуратура
ОПГ	Организирана престъпна група
ОС	Окръжен съд
ППЗКИ	Правилник за прилагане на Закона за защита на класифицираната информация
ПРБ	Прокуратура на Република България
РП	Районна прокуратура
РС	Районен съд
СВИ	Служба „Военна информация“
СВП	Служба „Военна полиция“
СГП	Софийска градска прокуратура
СГС	Софийски градски съд
СДВР	Столична дирекция на вътрешните работи
СпНС	Специализиран наказателен съд
СпП	Специализирана прокуратура
СРС	Специални разузнавателни средства
СЮБ	Съюз на юристите в България

I. Състав, финансово осигуряване, организация и направления на дейност на НБКСРС

През 2017 г. Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства функционираше в пълен състав до 27 юли, когато беше отнето разрешението за достъп до класифицирана информация на зам.-председателя. Членовете на Бюрото бяха подпомагани от четиринадесет служители в администрацията.

Средствата по бюджетната сметка на Националното бюро бяха в размер на 1 334 000 лв. Годишният финансов отчет на Бюрото за 2016 г. е заверен без резерви от Сметната палата след извършен одит през 2017 г.

Във връзка с правомощията си по чл. 34б, ал. 1 ЗСРС Бюрото проведе 46 заседания и взе 780 решения, в т.ч. за:

1. Извършване на 323 проверки на органи по чл. 13, 34н, 15 и 20 ЗСРС чрез способите в чл. 34е, ал. 1, т. 1 и 2 ЗСРС (287/2016; 242/2015; 203/2014 г.).

2. Даване на задължителни указания (3 бр.) за подобряване режима на използване и прилагане на СРС: ГДБОП; председателите на съдилищата; ДАТО (3 бр./2016, 49 бр./2015, 3 бр./2014 г.).

3. Разработване на регистър и правила за воденето му, предназначени за главния прокурор във връзка с измененията в ЗСРС (ДВ, бр. 103/27.12.2016 г.).

4. Сезиране/уведомяване (общо 19 бр.) на ръководители на държавни институции за констатирани значими проблеми при използване и прилагане на СРС и относно режима на съхраняване и унищожаване на получената чрез тях информация: ККССПИСРСДДЗЕС (2 пъти); ВСС (1); главния прокурор (10, в т.ч. 3 възражения срещу постановления на прокурори); прокуратури (3); СГС (1); главния секретар на МВР (1); председателя на ДАТО (1).

5. Изпращане на становища (12 бр.) до:

– МП (по повод информация до ЕС за предприети мерки във връзка с режима на наблюдение и проверка);

– СГС (Бюрото не е оправомощено да се произнася по реда на Раздел VII от ШПЗЗКИ);

– ОП – Варна (при контролирана доставка могат да се прилагат оперативните способности по чл. 5 – 7 ЗСРС);

– ДАНС (в чл. 14 ЗСРС са посочени задължителните реквизити на искането. Приложената бланка за справка с допълнителна информация може да бъде отразена в искането за СРС);

– ДАНС (относно възпрепятстване на няколко проверки на Бюрото);

– ДАТО (при прилагане на оперативен способ „контролирана доставка“, няма ограничение да бъдат прилагани кумулативно и способите по чл. 5, 6, 7 и др. ЗСРС);

– ДКСИ (случаят „Гатев“);

– ГДНП (за използване на техника, с цел установяване местоположението на комуникатори, е достатъчно в искането за СРС да бъде посочен способът по чл. 5 ЗСРС; становището на ДАТО противоречи на чл. 7 ЗСРС);

– ОС – София (нормативната уредба не позволява да бъде оправомощен съдия за произнасяне по искания за СРС, освен ако той е зам.-председател, назначен по реда на ЗСВ).

6. Актуализиране на Вътрешните правила за работата на НБКСРС по сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС.

7. Предоставяне на информация по ЗДОИ по 2 заявления (0/2016, 6/2015, 0/2014 г.).

През 2017 г. представители на Бюрото участваха, както следва:

– 16.03.2017 г. – председателят на Бюрото в конференция на тема „Румънският опит: антикорупционни институции и мерки“, организирана от ВКС, с основен лектор – Л. Кьовешки, главен прокурор на румънската Национална антикорупционна дирекция;

– в края на м. март 2017 г. - председателят и зам.-председателят на Бюрото в работна среща с ръководството на ДАНС по повод жалба от гражданин (Д.З.)

и други въпроси, възникнали в хода на проверките и дейностите, свързани със СРС;

– 04–05.05.2017 г. – 3-ма членове (Б. Рашков, Г. Гатев, О. Стоичков) и 3-ма служители на Бюрото (П. Баталски, Б. Димитров, В. Киров) в семинар на тема „СРС – разрешаване, използване, контрол“, организиран от НИП в рамките на проект, финансиран по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез Европейския социален фонд;

– 10–12.05.2017 г. – председателят и зам.-председателят на Бюрото в семинар за прокурори, съдии и служители в разследващите органи на тема „Противодействие на нарастващите заплахи от международен тероризъм“, организиран от фондация „Ханс Зайдел“;

– 01.06.2017 г. – председателят на Бюрото в заседание на Комисията по взаимодействието с неправителствените организации и жалбите на граждани към Народното събрание за обсъждане и приемане на доклада за дейността на омбудсмана през 2016 г.;

– 26.09.2017 г. – представители на НБКСРС в работна среща с ръководни представители на ДАТО във връзка с предоставяне на адекватна информация при запитвания на Бюрото;

– 06.10.2017 г. – председателят на Бюрото в семинар на тема: „Разкриване на обективната истина, вкл. със СРС, и оценка на доказателствения материал в подготвителната фаза на наказателното производство“, организиран от СЮБ;

– 13–14.10.2017 г. – изказване на председателя на Бюрото по темата „Правата на човека и СРС“ в конференция на тема „Адвокатурата и правата на човека“, организирана от Центъра за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“;

– 01.11.2017 г. – председателят на Бюрото в работна среща с представители на Отдела за изпълнение на решенията на Европейския съд по правата на човека към Съвета на Европа във връзка с изпълнението на решенията в групата дела „Асоциация за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев срещу България“ (Л. Стойчева и Л. Миланова-Фади);

– 02.11.2017 г. – председателят на Бюрото в заседание на ККССПИСРСДДЗЕС за обсъждане и гласуване на законопроекта за държавния бюджет на Република България за 2018 г.;

– 17.11.2017 г. – председателят на Бюрото като лектор на семинар за разследващи полицаи на тема: „Разкриване на обективната истина, вкл. със СРС, и оценка на доказателствения материал в подготвителната фаза на наказателното производство“, организиран от СЮБ;

– 23.11.2017 г. – председателят на Бюрото в заседание на ККССПИСРСДДЗЕС за обсъждане и гласуване на доклада за дейността на НБКСРС през 2016 г.;

– 06.12.2017 г. – приемане от Народното събрание на годишния доклад на НБКСРС за 2016 г. след изслушване на председателя на Бюрото;

– 21.12.2017 г. – изслушване на председателя на Бюрото относно нарушения на закона при използването и прилагането на СРС на заседание на ККССПИСРСДДЗЕС съвместно с Комисията по вътрешна сигурност и обществен ред и в присъствието на останалите членове на Бюрото.

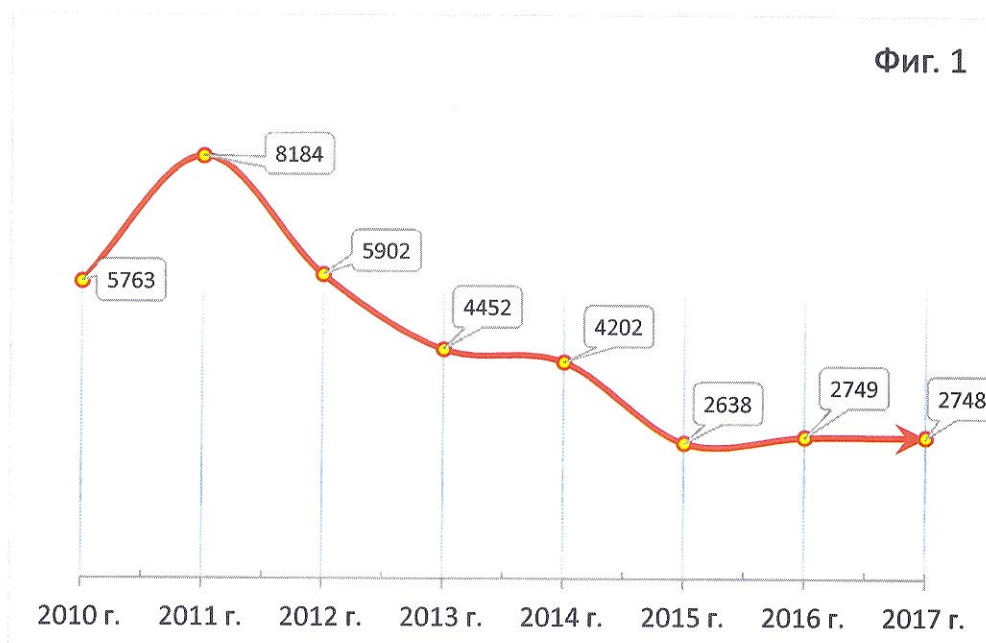
II. Органи по чл. 13 ЗСРС

Право да използват СРС съобразно тяхната компетентност имат органите, посочени в чл. 13, ал. 1 – 4 и чл. 34н ЗСРС.

1. Искания.

През 2017 г. са осъществени процедури със СРС по отношение на 2748 лица¹, при 2749 през 2016 г., и 3 пъти по-малко в сравнение с 2011 г. (фиг. 1).

¹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

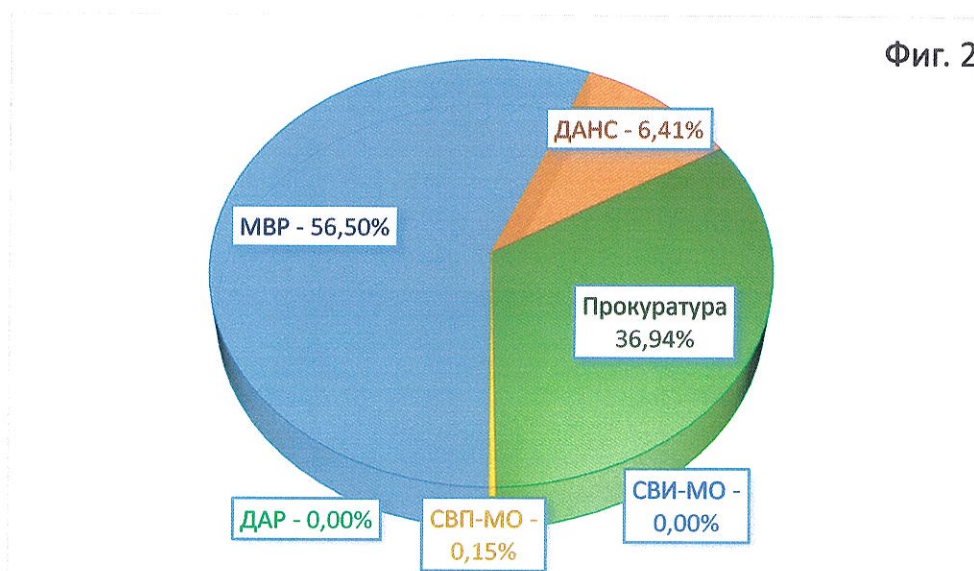
Изводът е, че в периода 2011 – 2015 г. има трайна тенденция към намаляване броя на лицата, контролирани със СРС, а в периода 2015 – 2017 г. стабилизиране. Това е резултат на повишеното внимание на ръководителите на органите по чл. 13 ЗСРС за целесъобразно използване на СРС; задължението на заявителя да предостави на съдията материалите, на които се основава искането; засиления съдебен контрол; системното наблюдение, осъществявано от Бюрото; изпратените 34 становища и указания до главния прокурор, министъра на вътрешните работи, председателя на ДАНС, ръководители на подчинени им структури, както и на други държавни институции.

През 2017 г. заявителите са поискали прилагане на оперативни способности, както следва:² чл. 5 – 5213 бр.; чл. 6 – 5843 бр.; чл. 7 – 5212 бр.; чл. 8 – 627 бр.; чл. 9 – 222 бр.; чл. 10 – 492 бр.; чл. 10а – 49 бр.; 10б – 46 бр. и чл. 10в – 46 бр. или общо 17714 бр. (2014 г. – 19698 бр.; 2015 г. – 11507 бр.; 2016 г. – 14382 бр.).

През същата година относителният дял на заявителите към общия брой инициирани процедури е: МВР – 56,50% (при 56,22% през 2016 г., 50,29%/2015 г.); прокуратура – 36,94% (33,39%/2016 г., 30,05%/ 2015 г.); ДАНС – 6,41%

² По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

(10,08%/2016 г., 19,16%/2015 г.); СВП-МО – 0,15% (0,32%/2016 г., 0,51%/2015 г.); СВИ-МО – 0 и ДАР – 0 (фиг. 2).

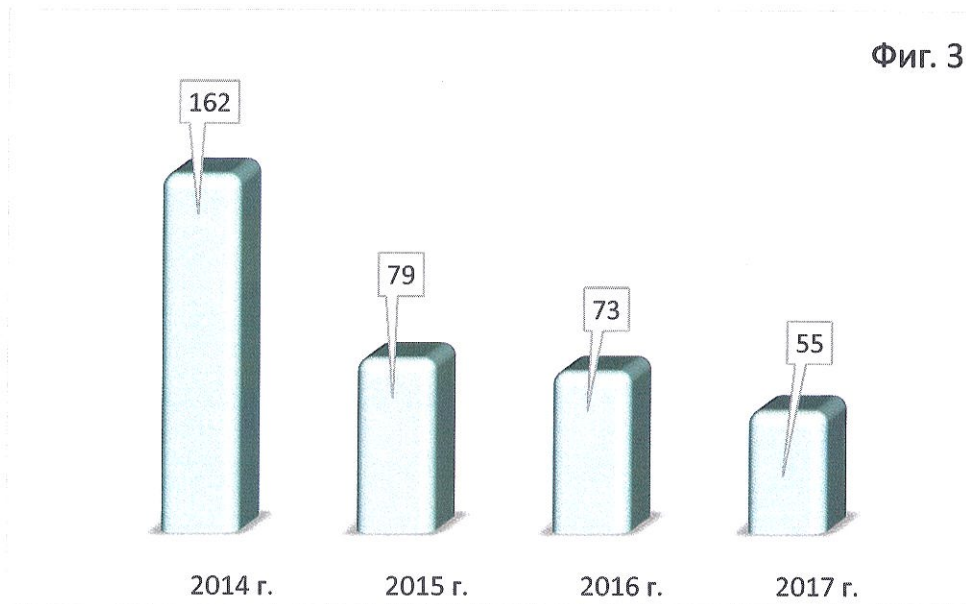
Сравняването на данните за последните няколко години показва голямо намаление в дела на процедурите по искания на ДАНС: 31,5% през 2014 г., 19,16% през 2015 г., 10,08% през 2016 г., 6,41% през 2017 г. (5 пъти за периода 2014 – 2017 г.). Една от причините за намаляването през 2017 г. спрямо 2016 г. са променените срокове в чл. 21, ал. 1, т. 2 ЗСРС – за предотвратяване на тежки умишлени престъпления по глава първа от Особената част на НК и защита на националната сигурност, използването на СРС вече е допустимо до две години и може да бъде продължено до три години общо (ДВ, бр.103/2016 г.).

В 55 случая³ СРС са приложени при условията и по реда на чл. 12, ал. 2⁴ и ал. 3⁵ ЗСРС, което е намаление с 24,66% спрямо 2016 г., 30,38% спрямо 2015 г. и 66,05% спрямо 2014 г. (фиг. 3).

³ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

⁴ За опазване на живота или имуществото на лица, дали писмено съгласие за това.

⁵ Спрямо свидетел по наказателно производство, който е дал съгласието си за това, за установяване на престъпна дейност на други лица по чл. 108а, чл. 143 - 143а, чл. 159а - 159г, чл. 301 - 305 и чл. 321 от Наказателния кодекс.

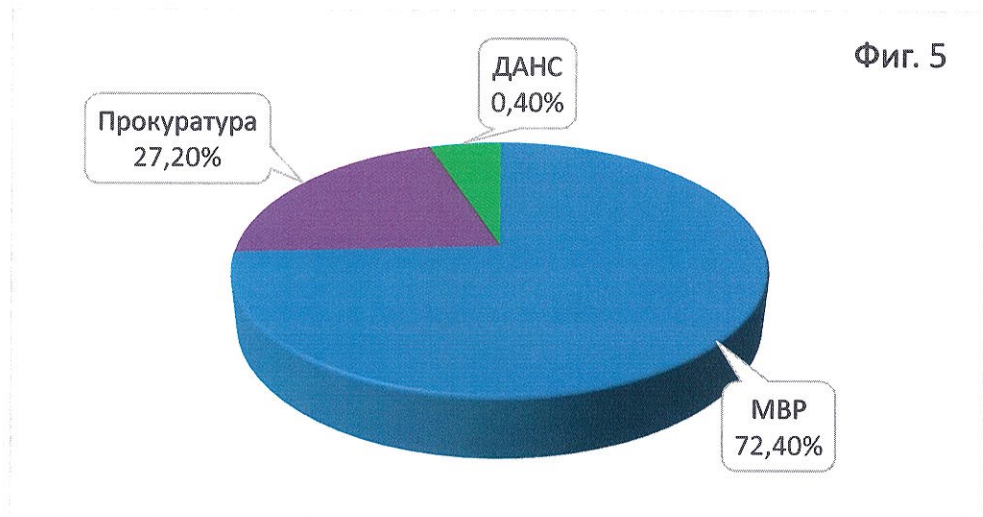
В 261 случая⁶ СРС са използвани по отношение на обекти за установяване самоличността на лица, за които е имало данни за участието им в престъпна дейност (чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС) (фиг. 4).

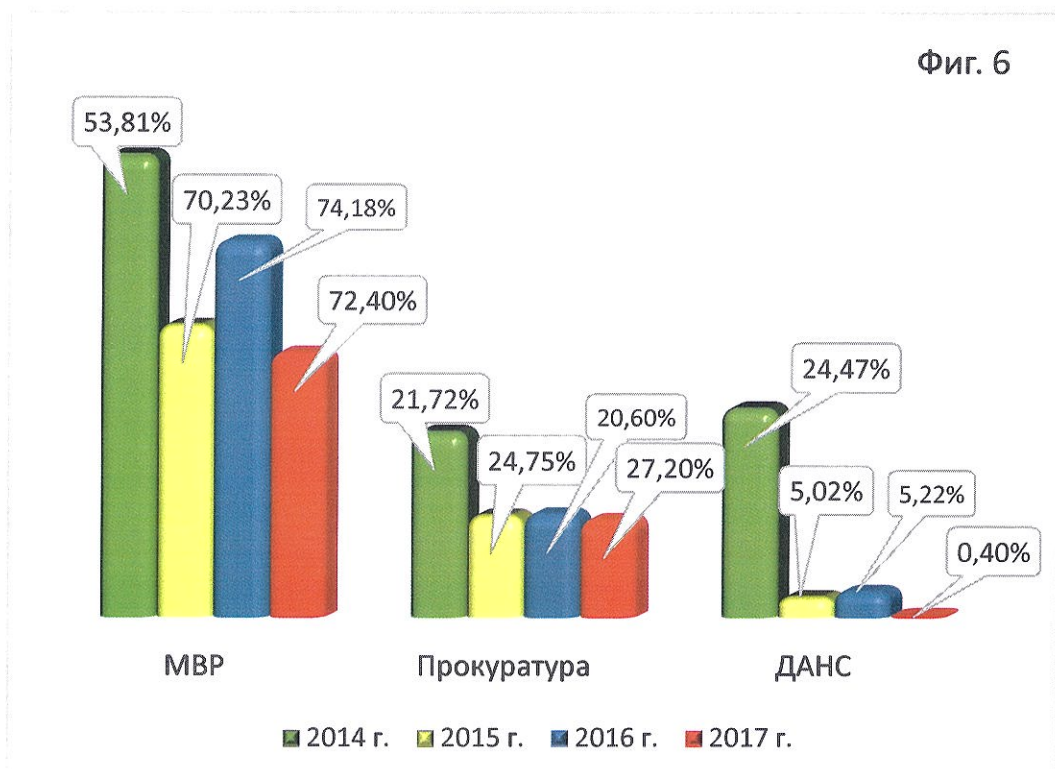
Тези процедури се разпределят между органите по чл. 13 ЗСРС в следното съотношение: МВР – 72,40% (при 74,18% през 2016 г., 70,23%/2015 г.);

⁶ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

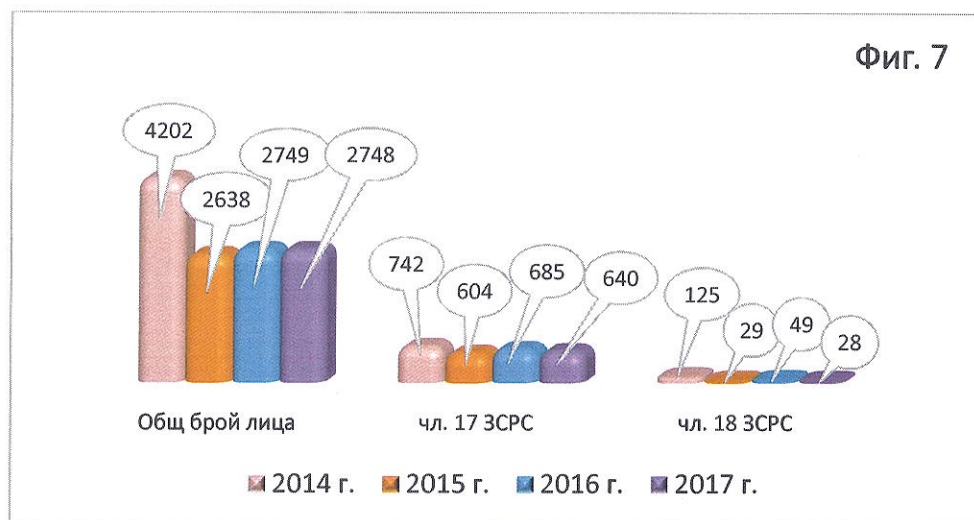
прокуратура – 27,20% (при 20,60% през 2016 г., 24,75%/2015 г.); ДАНС – 0,40% (5,22% през 2016 г., 5,02%/2015 г.) (фиг. 5).

Относителният дял на прокуратурата се е увеличил с около 7%, с колкото е намалението при МВР и ДАНС общо (фиг. 6).

За 640 лица (23,29% от общия брой) прилагането на СРС е започнало по реда и при условията на чл. 17 ЗСРС⁷ (685 лица, т.е. 25,28% през 2016 г.), а за 28 (1,02% от общия брой лица) – по чл. 18 ЗСРС⁸ (49 лица – 1,78% през 2016 г.) (фиг. 7).

През 2017 г. в 3009^{те} процедури по отношение на лица и обекти (3089 – 2016 г.; 2937 – 2015 г.), са били изготвени 5939 искания, по които са постановени 1315 откази и 4624 разрешения, в т.ч. 3640 по първоначални (3772 – 2016 г.; 3150 – 2015 г.) и 984 по искания за продължаване на срока⁹ (1113 – 2016 г.; 884 – 2015 г.) (фиг. 8).

Анализът показва, че в сравнение с 2016 г. през 2017 г. се наблюдават 2,59% по-малко процедури, 3,49% по-малко първоначални искания, респ. с 11,59% е намалял броят на исканията за продължаване на срока.

⁷ Прилагане в неотложни случаи, започващо веднага след разрешение на съдия.

⁸ Прилагане без предварително разрешение от съдия при непосредствена опасност от извършване на тежки умишлени престъпления или заплаха за националната сигурност.

⁹ По данни на органите по чл. 15 и чл. 20 ЗСРС. Броят на исканията е по-голям от броя на лицата и обектите, защото по отношение на едно лице има повече от едно искане (при появяване на нов комуникатор, адрес, превозно средство и др.).

2. Материалноправни основания за използване на СРС.

СРС са допустими за разкриване само на тежки умишлени престъпления, изрично посочени в чл. 172, ал. 2 НПК и чл. 3, ал. 1 ЗСРС.

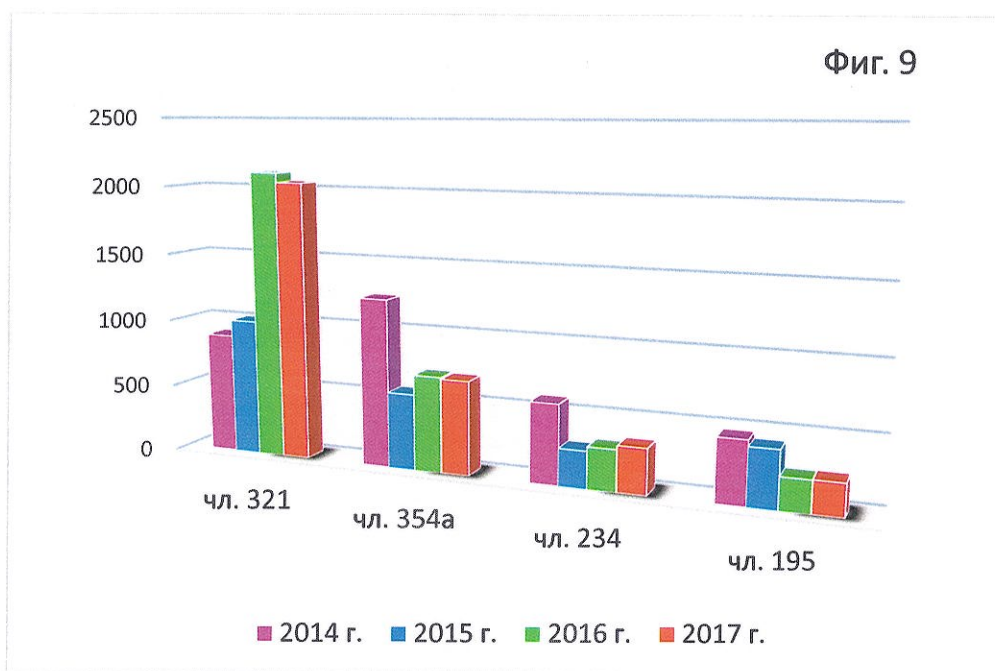
През 2017 г. СРС са използвани най-често във връзка с деяния на ОПГ по чл. 321 – 2040 бр. (43,52% от общия брой); чл. 354а – 686 бр. (14,63%); чл. 234 – 334 бр. (7,12%); чл. 195 – 235 бр. (5,01%); чл. 209 – 156 бр. (3,33%); чл. 242 – 114 бр. (2,43%) и др.

Сравнението показва, че през 2016 г. СРС са използвани най-често също по чл. 321 – 2108 бр. (42,05% от общия брой като се запазва относителна стабилност); чл. 354а – 702 бр. (14,00%); чл. 234 – 307 бр. (6,12%); чл. 195 – 235 бр. (4,69%); чл. 209 – 160 бр. (3,19%); чл. 301 – 94 бр. (1,88%) и др.

През 2015 г.¹⁰ СРС са използвани за разкриване на престъпления по чл. 321 – 1003 бр. (34,15% от общия брой, т.е. ръстът през 2016 г. и 2017г. е над два пъти спрямо 2015 г.); чл. 354а – 558 бр. (19%); чл. 195 – 417 бр. (14,20%); чл.

¹⁰ Виж докладите на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2015 г. и 2016 г.

234 – 274 бр. (9,33%); чл. 301 – 175 (5,96%); чл. 242 – 164 бр. (5,58%) и др.¹¹ (фиг. 9).

Очевидно е, че се запазва тенденцията СРС да се използват най-често за разкриване на престъпления по чл. 321, чл. 354а, чл. 234 и чл. 195 НК.

III. Органи по чл. 15 ЗСРС

Исканията на компетентните органи се предоставят на председателите на СГС, съответните окръжни или военни съдилища, на СпНС или на оправомощен от тях заместник-председател, които се произнасят в срок до 48 ч. с мотивиран акт (чл. 15, ал. 1 ЗСРС).

За престъпления, извършени от съдии, прокурори и следователи, техни съучастници и свидетелите, разрешение дава председателят на АС – София или оправомощен от него зам.-председател, ако делото е подсъдно на СГС, а в останалите случаи - председателят на ВоАС или на АСпНС, или оправомощен техен заместник.

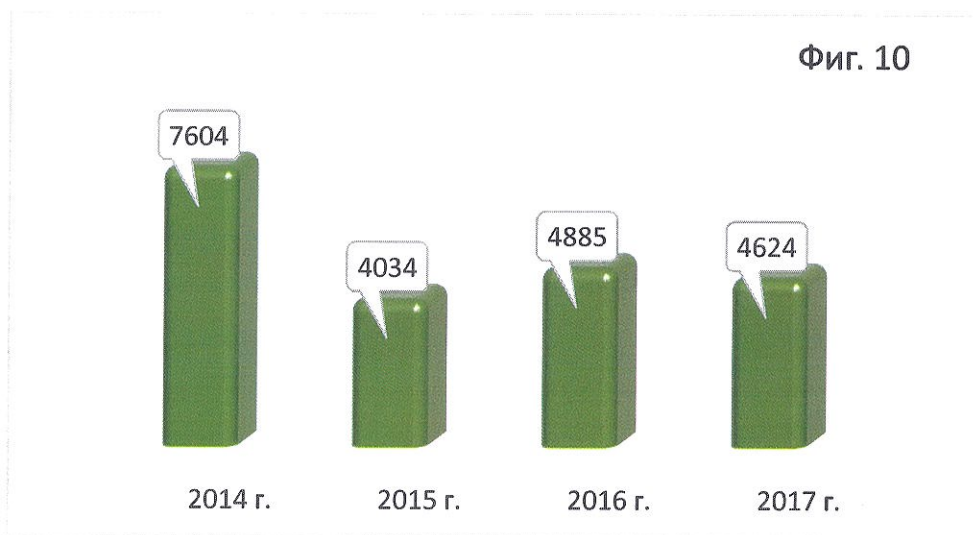
¹¹ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

По искания спрямо председател на АС – София, ВоАС и АСпНС или негов заместник, се произнася зам.-председателят на ВКС, ръководещ Наказателната колегия. През 2017 г. няма постъпили искания, респективно постановени актове.

С влизането в сила на Закона за противодействие на тероризма, в чл. 15 ЗСРС беше създадена нова ал. 2, съгласно която органите по чл. 13, ал. 4¹² ЗСРС предоставят искането на председателя на СпНС или оправомощен от него зам.-председател, който се произнася с мотивиран акт в срок до 24 часа.

1. Разрешения.

През 2017 г. съдиите са дали разрешения по 4624 искания за лица и обекти (3640 по първоначални искания и 984 за продължаване на срока)¹³. През 2016 г. разрешенията са 4885 (3772 по първоначални искания и 1113 за продължаване), през 2015 г. – 4034 (3150 и 884), а през 2014 г. – 7604 (5604 и 2000) (фиг. 10).

През 2017 г. разрешенията са намалели с 5,34% спрямо 2016 г., като за първоначалните разрешения спадът е с 3,49%, а за продължаване на срока – с 11,59%.

¹² Искането за използване на СРС за предотвратяване на престъпления по чл. 108а, ал. 1 - 4, ал. 6 и 7, чл. 109, ал. 3, чл. 110, ал. 1, предложение шесто, чл. 110, ал. 2, чл. 308, ал. 3, т. 1 и чл. 320, ал. 2 НК се подава от главния прокурор на Република България, председателя на ДАНС, председателя на ДАР, директора на СВИ-МО или оправомощени техни заместници и от главния секретар на МВР.

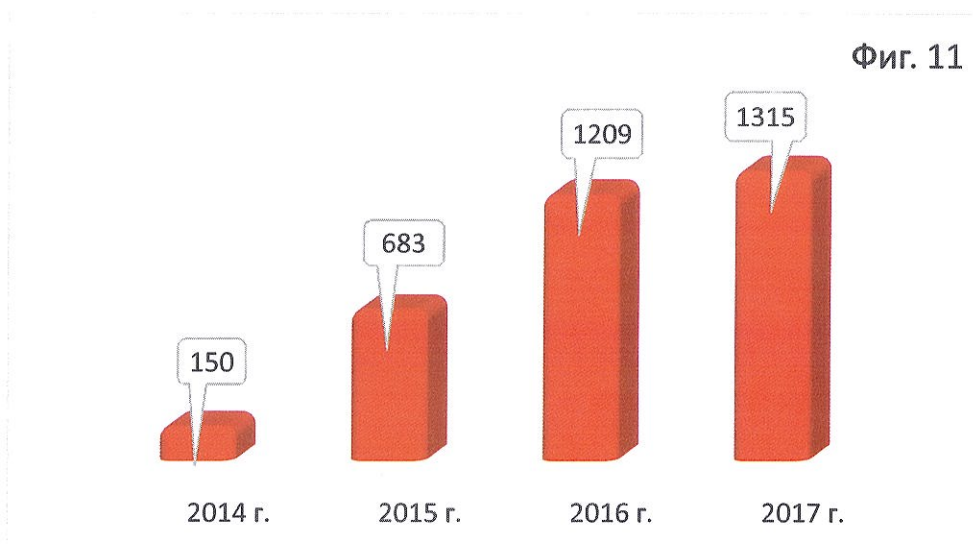
¹³ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

Анализът показва, че 62,79% от разрешенията са дадени от СпНС (1808 бр.), ОС – Пловдив (339 бр.), ОС – Стара Загора (320 бр.) и СГС (196 бр.).

Фактът, че СпНС се произнася по най-много искания, не доведе до адекватно материално-техническо и кадрово обезпечаване на дейността му, което беше констатирано от Бюрото и през 2016 г. Условието за работа в него вече не съответстват на огромния обем документи, което затруднява тяхното систематично подреждане, надеждно съхраняване и ползване от органа по чл. 15 ЗСРС. Съобразно правомощията си Бюрото уведоми ВСС и председателя на ВКС за проблема, но не е известно да са предприети мерки.

2. Откази.

През 2017 г. съдиите са постановили откази в 1315 случая¹⁴ (през 2016 г. отказите са 1209 бр., през 2015 г. – 683 бр., а през 2014 г. – 150; фиг. 11).

Разпределението на отказите по съдебни райони е следното:

СпНС – 853 отказа (64,87% от общия брой – 1315), СГС – 128 (9,73%), ОС – Пловдив – 79 (6,01%), ОС – Бургас – 58 (4,41%), ОС – София – 31 (2,36%), ОС – Плевен – 25 (1,90%), ОС – Варна – 21 (1,60%), ОС – Хасково – 21 (1,60%), ОС – В. Търново – 15 (1,14%), ОС – Добрич – 15 (1,14%), ОС – Пазарджик – 14

¹⁴ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

(1,06%), ОС – Благоевград – 12 (0,91%), ОС – Монтана – 9 (0,68%), ОС – Враца – 6 (0,46%), ОС – Кюстендил – 5 (0,38%), ОС – Русе – 4 (0,30%), ОС – Шумен – 3 (0,23%), ОС – Силистра – 2 (0,15%), Военен съд – София – 2 (0,15%), ОС – Ст. Загора – 2 (0,15%), ОС – Ловеч – 2 (0,15%), ОС – Кърджали – 2 (0,15%), ОС – Габрово – 1 (0,08%), ОС – Разград – 1 (0,08%), ОС – Търговище – 1 (0,08%), ОС – Ямбол – 1 (0,08%).

СПНС, СГС, ОС – Пловдив и ОС – Бургас са постановили общо 1118 откази (85,02% от общия брой).

АС – София, ВоАС, ОС – Видин, ОС – Перник, ОС – Сливен, ОС – Смолян, ВоС – Пловдив, ВоС – Сливен не са постановили нито един отказ.

От общо поисканите 17714 бр. оперативни способности съдиите не са разрешили прилагане, както следва:¹⁵ по чл. 5 – 1246 бр.; чл. 6 – 1309 бр.; чл. 7 – 1248 бр.; чл. 8 – 160 бр.; чл. 9 – 63 бр.; чл. 10 – 109 бр.; чл. 10а – 11 бр., чл. 10б – 6 бр. и чл. 10в – 6 бр.¹⁶ (общо 4158 бр. – почти 24 % от поисканите).

През 2017 г. са постановени откази по 25,77% от исканията на ДАНС, 25,03% на МВР и 19,84% на прокуратурата (през 2016 г. – 30,57% за ДАНС, 18,86% на МВР и 15,76% на прокуратурата, а през 2015 г. – 22,37% за ДАНС, 15,21% за МВР и 10,58% за прокуратурата). Видна е негативната тенденция на увеличаване процентите на отказите по искания на МВР и прокуратурата през последните 3 години, но по този критерий ДАНС е с най-висок дял. Прави впечатление и малката разлика през 2017 г. между отказите по искания на МВР и ДАНС и този на прокуратурата (около 5 процентни пункта).

В контекста на правомощието си, свързано с подобряване режима за използване на СРС (чл. 34е, ал. 1, т. 3 ЗСРС), Бюрото анализира мотивите за

¹⁵ По данни на органите по чл. 15 ЗСРС.

¹⁶ През 2016 г. органите по чл. 15 ЗСРС са отказали да разрешат прилагане на отделни оперативни способности, както следва: чл. 5 – 1049 бр.; чл. 6 – 1121 бр.; чл. 7 – 1051 бр.; чл. 8 – 215 бр.; чл. 9 – 87 бр.; чл. 10 – 123 бр.; чл. 10а – 7 бр., чл. 10б – 2 бр. и чл. 10в – 2 бр., а през 2015 г.: чл. 5 – 602 бр.; чл. 6 – 667 бр.; чл. 7 – 600 бр.; чл. 8 – 168 бр.; чл. 9 – 45 бр.; чл. 10 – 43 бр.; чл. 10а – 15 бр., чл. 10б – 2 бр. и чл. 10в – 2 бр.

отказите и установи няколко групи системни пропуски и недостатъци в исканията на заявителите, както следва:

2.1. Поради липса/недостатъчност на данните за съпричастност на лицето към описаната престъпна дейност са постановени над 32 % от отказите по искания на МВР, 46 % на прокуратурата и 34 % на ДАНС (2016 г.: МВР – над 33 %, прокуратурата – 48 % и 28 % – ДАНС; 2015 г. съответно 11%, 42 % и 29 %).

2.2. Изпращани са искания на некомпетентен съд в нарушение на правилата за подсъдността, довело до почти 15,5 % от всички откази по искания на МВР, 5 % на прокуратурата и 5 % на ДАНС (2016 г.: МВР – над 8,5 %, прокуратурата – 5,6 % и 14 % – ДАНС; 2015 г. съответно 20%, 1 бр. и 13 %).

2.3. Неспазването на едно от основните изисквания за използване на СРС – да са налице данни за престъпление от изрично посочените в закона, е причина съдиите да постановят над 14 % от отказите по искания на МВР, 10 % на прокуратурата и 28,5 % на ДАНС (2016 г.: МВР – 9 %, прокуратурата – 10 % и 30 % – ДАНС; 2015 г.: съответно 7,5 %, 8% и 23,5 %).

2.4. В редица процедури заявителите са показали непознаване на собствената си компетентност, довело до 12 % от отказите по искания на МВР и 7 % на ДАНС (2016 г.: МВР – 6 % и 3 % – ДАНС; 2015 г. МВР – 18 %). Те са искали разрешения при вече образувано ДП, а в тази хипотеза правото да се използват СРС е предоставено единствено на наблюдаващия прокурор (чл. 173, ал. 1 НПК, чл. 13, ал. 2 ЗСРС).

2.5. Поради непосочване на постигнатите резултати в исканията за продължаване срока на прилагане, съдиите са постановили 12 % от отказите за МВР, 18 % за прокуратурата и 12 % за ДАНС (2016 г.: МВР – 8 %, прокуратурата – 16 % и 6 % – ДАНС; 2015 г.: съответно 4 %, 1 бр. и 7 %).

2.6. Липсата на данни за наличие на ОПГ, въпреки легалната ѝ дефиниция в чл. 93, т. 20 НК (... трайно сдружение на три или повече лица, с цел да вършат съгласувано ... престъпления, наказуеми с повече от три години лишаване от свобода ...) е мотивирало съдиите да постановят над 5,5 % от всички откази по

искания на МВР и над 2 % от отказите за прокуратурата (2016 г.: МВР – 29 %, прокуратурата – 7 %; 2015 г. съответно 31 %, и 21 %).

Тези „количествени критерии“ са императивни и несъобразяването с тях е довело до значителен брой откази по искания за ОПГ от ГДБОП, чиято основна дейност е противодействие на организираната престъпност (чл. 39, ал. 2 ЗМВР).

2.7. Съдът е сезиран с искания, от съдържанието на които е видно, че заявителите не познават или не се съобразяват с изискването за срочност на прилагането, поради което са постановени 4 % от отказите по искания на МВР, над 11 % на прокуратурата и 9 % на ДАНС (2016 г.: МВР – 3,7 %, прокуратурата – 10 % и 13 % – ДАНС; 2015 г.: съответно 3,3 %, 19% и 22 %).

Неспазването на сроковете за ограничаване на основни права със СРС (чл. 21 ЗСРС) е едно от нарушенията, при което засегнатите лица могат да потърсят обезщетение по ЗОДОВ.

2.8. Липсата на мотиви за невъзможност или изключителни трудности за събиране на необходимите данни без използване на СРС е дало основание за постановяване на почти 4 % от отказите по искания на МВР и над 4 % за прокуратурата (2016 г.: МВР – 2,5 %, прокуратурата – 3 %; 2015 г.: съответно 2,5 %, и 6 %).

2.9. Непредоставянето на всички материали, на които се основава искането е причина за близо 2 % от отказите по искания на МВР, над 4 % на прокуратурата и над 4 % на ДАНС (2016 г.: 6 % – ДАНС; 2015 г.: МВР – 2,5 % и ДАНС – 5 %).

Макар и негативни за заявителите, тези данни са основание за извод, че съдебният контрол върху процедурите е чувствително завишен.

IV. Органи по чл. 20 ЗСРС

През 2017 г. НБКСРС извърши 128 проверки на дейността на ДАТО, от които: 31 комплексни (на всички структури, прилагащи СРС), 1 тематична (по възникнал казус) и 96 инцидентни (по сигнали на граждани). В СДТО – ДАНС бяха осъществени 95 проверки – 1 комплексна, 1 тематична и 93 инцидентни.

1. Оперативни способности.

Общият брой разрешени за прилагане оперативни способности за 2017 г. е 13614, което представлява намаление с 5,34% спрямо разрешените през 2016 г. (14382 бр.), увеличение с 18,31% спрямо 2015 г. (11507 бр.) и с 29,12% по-малко от тези през 2014 г. (19208 бр.).

Броят на разрешените за прилагане оперативни способности¹⁷ по видове е както следва: чл. 5 (наблюдение) – 3985 бр. (при 4154 бр. за 2016 г. – 4,07% по-малко; 3374 за 2015 г.); чл. 6 (подслушване) – 4516 бр. (при 4774 бр. за 2016 г. – 5,40% по-малко; 3725 за 2015 г.); чл. 7 (проследяване) – 3991 бр. (при 4146 бр. за 2016 г. – 3,74% по-малко; 3298 за 2015 г.); чл. 8 (проникване) – 498 бр. (при 598 бр. за 2016 г. – 16,72% по-малко; 623 за 2015 г.); чл. 9 (белязване) – 169 бр. (при 303 бр. за 2016 г. – 55,78% по-малко; 220 за 2015 г.); чл. 10 (проверка на кореспонденцията) – 398 бр. (при 407 бр. за 2016 г. – 2,21% по-малко; 215 за 2015 г.); чл. 10а (контролирана доставка) – 38 бр. (при 26 бр. за 2016 г. – 46,15% повече; 20 за 2015 г.); чл. 10б (доверителна сделка) – 28 бр. (при 34 бр. за 2016 г. – 17,65% по-малко; 16 за 2015 г.) и чл. 10в (служител под прикритие) – 28 бр. (при 32 бр. за 2016 г. – 12,50% по-малко; 16 за 2015 г.).

Приложените оперативни способности са: по чл. 5 – 1699 бр. (при 1856 през 2016 г. и 1417 през 2015 г.); по чл. 6 – 4470 бр. (4717 през 2016 г. и 3848 през 2015 г.); по чл. 7 – 1673 бр. (1849 през 2016 г. и 1815 през 2015 г.); по чл. 8 – 67 бр. (92 през 2016 г. и 93 през 2015 г.); по чл. 9 – 13 бр. (24 през 2016 г. и 34 през 2015 г.); по чл. 10 – 60 бр. (33 през 2016 г. и 21 през 2015 г.); по чл. 10а – 0 бр. (0 през 2016 г. и 0 през 2015 г.); по чл. 10б – 8 бр. (13 през 2016 г. и 3 през 2015 г.); по чл. 10в – 12 бр. (24 през 2016 г. и 8 през 2015 г.), или общо 8002 бр. (8608 през 2016 г. и 6999 през 2015 г.)¹⁸.

През 2017 г. са приложени 58,78% от разрешените оперативни способности. За сравнение през 2016 г. са 55,67%, 2015 г. са 60,82%, а през 2014 г. – 56,43%.

¹⁷ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

¹⁸ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

Законът не забранява разрешаване и прилагане на повече оперативни способности, но те следва да бъдат не хаотично, а разумно и обосновано заявени в съответствие с конкретната хипотеза.

V. Резултати от прилагането на СРС

1. Веществени доказателствени средства (ВДС).

В резултат на прилагане на СРС през 2017 г. са изготвени 1670 бр. ВДС¹⁹, което е с 16,70% повече от 2016 г, когато те са били 1431 бр. (през 2015 г. – 1677; през 2014 г. – 1084; 2013 г. – 1602; 2012 г. – 3347; 2011 г. – 3603 и 2010 г. – 3461) (фиг. 12).

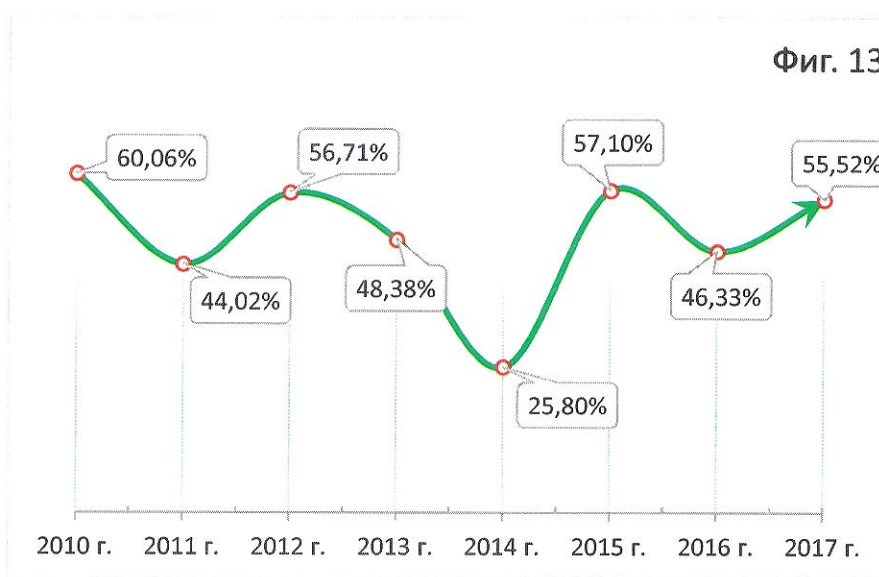
От общо 1670 ВДС, 51 броя (3,05%) са изготвени във връзка с искания по чл. 12, ал. 1, т. 4 ЗСРС (обекти за установяване самоличността на лица). За сравнение през 2016 г. този процент е 3,42%, 2015 г. – 4,29%, а през 2014 г. – 5,17%, т.е. има трайна тенденция към намаляване.

Съотношението между броя изготвени ВДС и броя на лицата с временно ограничени със СРС основни права е 55,52%²⁰. За сравнение през 2016 г. това

¹⁹ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

²⁰ По данни на органите по чл. 20 ЗСРС.

съотношение е 46,33%, 2015 г. – 57,10%, 2014 г. – 24,46%; 2013 г. – 48,38%, 2012 г. – 56,71%; 2011 г. – 44,02% и 2010 г. – 60,06%²¹. Анализът показва положителна тенденция на около 50 % ефективност през последните три години, както в периода 2010 – 2013 г., и спад през 2014 г., когато разрешенията са най-много от последните 5 години, а отказите – най-малко – фиг. 13 (виж и фиг. 10).

2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС

През 2017 г. в резултат на завишения контрол на ръководителите на органите по чл. 13 и 20 ЗСРС информацията, непослужила за изготвяне на ВДС, е унищожавана в законоустановения срок, като само в отделни случаи е допуснато забавяне от прокуратурата.

Установено е, че в регистъра за СРС на СпП не се отразяват номерата на протоколите по чл. 31, ал. 3 ЗСРС, изготвени от органите по чл. 13, ал. 2 ЗСРС (вписват се само номерата на протоколите на органите по чл. 20 ЗСРС). Не се вписват и номерата на докладите по чл. 29, ал. 7 ЗСРС. След дадени препоръки от Бюрото, тези пропуски бяха отстранени своевременно.

²¹ Очевидна е низходящата тенденция за този относителен критерий за ефективността на СРС. (За сравнение – в доклада на прокуратурата от 23.01.2001 г. това съотношение е 2,67%).

VI. Взаимодействие между държавни органи, свързано със СРС

1. През 2017 г. в структури на ДАНС бяха осуетени три проверки, а още по-тревожно е, че това вече е официална позиция на ръководството на Агенцията. Тя е обективизирана в писмо, в което се сочи, че представителите на НБКСРС нямат достъп до материалите, на които се основава искането за използване на СРС (№ ПН–2047/08.08.2017 г.).

Според Бюрото отказът да се предоставят всички документи, свързани с използването на СРС, е равнозначно на възпрепятстване на държавния орган да упражни правомощията си по чл. 34е, ал. 4, т. 1 ЗСРС. За случая е сезиран главният прокурор, но отговор на сигнала няма и до настоящия момент (писмо № ИК–357/10.10.2017 г.).

Една от основните предпоставки за използване на СРС е наличие на данни за посочено в закон престъпление. Представителите на Бюрото са с достъп до класифицирана информация и имат право да проверят дали съдържанието на искането се основава на реални данни, дори те да имат секретен произход. В практиката до този момент са установени редица случаи на неправомерност именно поради липса на данни, които да послужат за законосъобразно използване на СРС.

Обратното становище, поддържано от ръководството на ДАНС, означава проверките да не се извършват пълно и обективно, а гражданите да бъдат лишени от право на защита от неправомерно ограничаване на свободите им със СРС, което е недопустимо.

2. Във връзка с изискванията на чл. 34е, ал. 1, т. 1, ал. 5 и ал. 6 ЗСРС през 2017 г. Бюрото е изпратило до главния прокурор материали относно:

– противозаконно съхраняване на информацията извън разрешения срок (материалите са изпратени за отношение и до СПП – по 2 случая, и до РП – София, но не е постъпила информация за предприети мерки);

– отказ на длъжностни лица от ДАНС да предоставят на членовете на Бюрото достъп до документи, на които се основават искания за използване на СРС по 3 преписки (не е постъпила информация за предприети мерки);

– неправомерно прилагани СРС спрямо магистрат (постъпилото становище на прокурор от СГП е оспорено от Бюрото, но отговор също не е получен).

В периода 2014 – 2017 г. Бюрото е констатирало случаи на прилагане на СРС извън законовия срок, за което е уведомило 9 граждани и главния прокурор за тази незаконосъобразност. Същевременно е известно само едно образувано и приключило наказателно дело за такова нарушение (Вл. Янева – бивш председател на СГС).

3. При извършване на проверки по сигнали (молби, жалби) за прилагане на СРС НБКСРС е изисквало информация от ДАТО за постъпили искания и разрешения за конкретните граждани.

Предоставената в някои случаи неточна информация наложи да се отправят повторни запитвания по около 200 сигнали от постъпилите в периода 2014 – май 2017 г. приблизително 300.

Извън възможностите на НБКСРС е да изясни дали подобно поведение представлява прикриване на закононарушения и съзнателно противодействие, поради което е сезиран главният прокурор (писмо изх. № ИК-271/01.09.2017 г.) по повод 9 случая. По една от тези преписки съответният гражданин вече е бил уведомен от Бюрото, че спрямо него са прилагани неправомерно СРС с посочване на причините и конкретния период. При повторната проверка се установи, че неправомерно прилагане е имало и няколко години по-рано, поради нарушения на закона от друг характер, което наложи гражданинът да бъде отново уведомен.

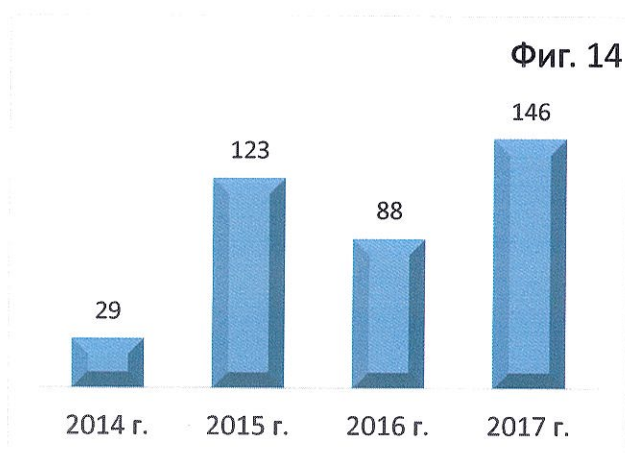
За недопускане на подобни нарушения на закона НБКСРС изпрати на ДАТО задължителни указания (№ ИК-347/02.10.2017 г.).

VII. Защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС

1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС

През 2017 г. в Бюрото са образувани 146 преписки за проверки на не/правомерността на прилагането на СРС. От тях 124 са по сигнали на граждани (в т.ч. 2 депутати от 44-то НС, 8 магистрати, 4 членове на ВСС и 12 адвокати). В 13 случая Бюрото се е самосезирало. От други институции (Администрацията на президента, МО, МВР, ресорната Парламентарна комисия, СГС, СГП, РП – София и ДАТО) са препратени по компетентност 9 сигнала.

За сравнение: през 2014 г. са образувани 29 преписки, през 2015 г. – 123 бр., а през 2016 – 88 бр. (фиг. 14).

Към 31.12.2017 г. са решени 122 преписки и съответните граждани са уведомени за резултата. Към настоящия момент е приключена работата по още 16 от останалите 24 преписки.

През 2017 г. един гражданин (магистрат) е уведомен 2 пъти, че спрямо него са прилагани в два различни периода неправомерно СРС (през 2014 г. са уведомени 4-ма граждани; през 2015 г. – 10; през 2016 г. – 5).

Установеното неправомерно прилагане на СРС спрямо магистрата (по две искания през 2008 г. и по две искания през 2013 г.), се изразява според Бюрото в: изготвяне на част от исканията от некомпетентен орган; постановяване на

разрешения от некомпетентен орган (ОС – София, вместо от СГС); необоснованост на исканията, видно от мотивите в тях; надхвърляне на допустимия законов срок за използване и прилагане на СРС; нарушение на императивната норма на чл. 31, ал. 3 ЗСРС. На основание чл. 34е, ал. 5 и ал. 6 ЗСРС са сезирани/уведомени главният прокурор, ВСС, МП и СГП.

2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКРС.

В периода 2014 – 2017 г. НБКРС е уведомило двадесет граждани (един от тях 2 пъти) за неправомерно прилагане на СРС. Девет са предявили иски по ЗОДОВ срещу съответните органи за неимуществени вреди, общият размер на които е около 450 000 лв.

Съдилищата приемат становищата и констатираните от НБКРС факти относно незаконосъобразно прилагане на СРС.

В подкрепа на изложеното могат да се посочат решения на правораздавателни органи, както следва:

2.1. През 2017 г. във ВКС завърши окончателно първото гражданско дело, по преписка на НБКРС от 2015 г., по което ищецът е осъдил прокуратурата да му заплати 12 000 лв. обезщетение за неимуществени вреди, изразяващи се и в „... нарушение на личното пространство, вследствие използване на незаконни специални разузнавателни средства ...“.

2.2. Същата година НБКРС уведоми магистрат, че през юни 2013 г. спрямо него по искания на СГП и разрешения на СГС са прилагани неправомерно СРС, изразяващо се в необоснованост на исканията за използване на СРС, видно от посочените в тях мотиви, и надхвърляне на допустимия законов срок.

На основание чл. 2, ал. 1, т. 3 и т. 7 ЗОДОВ СГС осъди ПРБ да заплати на ищеца 60 000 лв., представляващи обезщетение за претърпени неимуществени вреди от привличане като обвиняем по чл. 288 НК през 2007 г. и за незаконно използване на СРС по наказателното производство, прекратено през 2014 г.

2.3. След самосезиране и проверка НБКСРС уведоми през 2015 г. бивш народен представител, че по искане на ГДНП и разрешение на СГС, спрямо него са прилагани неправомерно СРС. По негов граждански иск по ЗОДОВ, РС – София е осъдил ГДНП да му заплати 3500 лв. обезщетение за незаконосъобразно използване на СРС.

2.4. При проверка по сигнал на гражданин, през 2014 г. НБКСРС установи, че исканията на орган по чл. 13, ал. 1 ЗСРС не са се основавали на никакви данни, които са задължителна предпоставка за ограничаване на основни граждански права (арг. чл. 12, ал. 1, и чл. 14, ал. 1, т. 1 ЗСРС). Особено впечатлява фактът, че е разрешено използване на СРС за деяние, което към момента на започване на процедурата – 2009 г., е било декриминализирано (чл. 257 НК, отм. бр. 75 от 2006 г.).

На основание чл. 2, ал. 1, т. 7 ЗОДОВ съдът е осъдил ОДМВР да заплати 4000 лв. обезщетение за незаконно използване на СРС.

През м. юни т.г. ВКС ще разгледа това гр.д. в открито заседание.

2.5. Предстои окончателно решаване на още две дела от ВКС, а въззивни съдилища разглеждат други три дела.

VIII. Изводи и предложения

При осъществяването на дейността си през 2017 г. Националното бюро констатира, че съдебният контрол върху използването и прилагането на СРС е значително завишен. За това свидетелства по-големият брой и добре мотивирани откази, както и наличието на не малко разрешения с включени в тях частични откази (относно някои от посочените престъпни състави, някои от поисканите способности, срока на прилагане и др.).

Според Националното бюро усъвършенстването на правната уредба на процедурите, свързани със СРС, следва да продължи с приемането на промени в НПК и ЗСРС, както следва:

- относно задължението за предоставяне на материалите, на които се основава искането (чл. 174, ал. 4 НПК и чл. 15, ал. 3 ЗСРС);
- отпадане на лимитативното изброяване на състави на престъпления в случаите на използване на СРС спрямо свидетел по наказателно производство, дал съгласие за това (чл. 173, ал. 5 НПК и чл. 12, ал. 3 ЗСРС);
- създаване на възможност за използване на данни, получени при прилагане на СРС по искания на органи по чл. 13, ал. 3 и ал. 4 ЗСРС (чл. 177, ал. 3 НПК);
- относно реда и срока за унищожаване на информацията, придобита чрез СРС и непослужила за изготвяне на ВДС;
- предвиждане на допълнителни правомощия на Бюрото за повишаване ефективността на наблюдението на процедурите, включително в случаите на използване на СРС по наказателни дела, по които са приложени ВДС;
- синхронизиране срока за произнасяне на съдията в текстовете на чл. 15 и чл. 18 ЗСРС;
- въвеждане на единна информационна система за органите по чл. 15 ЗСРС относно лицата, спрямо които са използвани СРС.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(БОЙКО РАШКОВ)